

Artiklen er første gang bragt i Anne Trine Larsen og Merete Bøge Pedersen (red.) *Det bedste selskab. Festskrift til Jens Engberg* s. 69-86. SFAH 2006. En enkelt illustration er udskiftet i den foreliggende udgave.

Søren Hein Rasmussen

Tegneseriekrigen Skolelærernes kamp for Danmarks ungdom i 1950'erne

I min barndom i 1960'erne måtte jeg ikke læse tegneserier. Min mor sagde, at hvis jeg gjorde det ville jeg blive amerikansk, analfabet, asocial, voldelig og det der var værre. I dag ved jeg hvorfor.

Det var på grund af en stærk kampagne anført af skolelærere og andre med professionel interesse i børneopdragelse, som en tid lang i årene op over 1950'ernes midte dominerede den offentlige debat med påstande om tegneseriers skadelige indflydelse på de yngste generationer. I denne artikel skal kampagnens forløb udredes, og i det mindste nogle af årsagerne til datidens modstand mod tegneserier skal søges.

En lavkulturel genres opkomst

Tegneserier forstået som billedrækker, der med eller uden ledsagende tekst fortæller historier,¹ blev fra 1896 en fast bestanddel i og en vigtig faktor for de amerikanske avismoguler Hearst og Pultizers konkurrence om New Yorks store, lidet læsekyndige immigrantpublikum. Tegneserierne gled hermed ind som et element i de kulturelt toneangivende kredses foragt for den populære dagspresse, faktisk i en sådan grad, at det var en tegneserie som inspirerede til en blivende rubricering af fænomenet: Richard Felton Outcaults stribe "The Yellow Kid" fra 1896 har lagt navn til begrebet "Den gule presse".²

I Europa bragte dagspressen først regelmæssigt tegneserier fra 1920'erne, men de var allerede fra århundredets begyndelse på de underholdende ugeblades repertoire og blev følgelig genremæssigt kategoriseret på lige fod med disse.³ I hvert fald i Danmarks kulturelle landskab betød det, at tegneserier så at sige var født som delmængder af det masseproducerede, kommercielt orienterede underholdningsudbud, der af sine kritikere stigmatiserende blev betegnet som "underlødige litteratur", "smudslitteratur", "kulørt litteratur", og lignende. Hertil hørte også og måske især diverse typer "knaldromaner",⁴ og fra 1920'erne blev der tillige ofte trukket paralleller til filmmediet.⁵ I den leksikalske publikation "Tegneserieudgivelser i Danmark" er en unavngiven dansk kritiker fra 1900-tallets begyndelse citeret for at tale om tegneserierne som "disse tarvelige

¹ Jvf. Sture Hegerfors & Lasse Åberg. 1996. *Comics. 100 år med tegneserier*. Carlsen Comics. s. 5 og Henning Visti Rasmussen. 1989. *Tegneserieudgivelser i Danmark 1847-1988* s. 5. Carlsen Comics. Definitionsproblemet behandles mere indgående i Hans-Christian Christiansen. 2001. *Tegneseriens æstetik*. Museum Tusulanums Forlag s. 30-37.

² Sture Hegerfors & Lasse Åberg. 1996. *Comics. 100 år med tegneserier*. Carlsen Comics. s. 6. Tegneseriens tidlige historie drøftes dybere i Hans-Christian Christiansen. 2001. *Tegneseriens æstetik*. Museum Tusulanums Forlag. s 37-42.

³ Henning Visti Rasmussen. 1989. *Tegneserieudgivelser i Danmark 1847-1988*. Carlsen Comics. s. 4-10.

⁴ Knaldromanernes udvikling gennemgås grundigt af Per Hougaard i 1997i artiklen "Om knaldromaner, føljetoner og kolportagelitteratur i Danmark", *Magasin fra Det kongelige Bibliotek*, 11. årgang nr. 4, marts s. 3-25.

⁵ Kritik af denne generaliserende rubricering af filmmediet var der naturligvis. Eksempelvis leverede Harald Engberg en god analyse i 1937 i "Ungdommen og filmen", *Arbejderhøjskolen* nr. 14, december.

billeder og denne elendige tekst".⁶ Det er nok et udsagn som dækker holdningen hos de fleste af datidens kulturkritikere.

Nogen større pædagogisk eller litterær interesse for fænomenet var der dog ikke tale om i nogen lande før 2. verdenskrig. I Danmark kunne humoristiske serier som *Knold og Tot* mfl. tilsyneladende udfolde sig både i ugebladet *Hjemmet* og i selvstændige årshæfter uden at være stærkt generet af folk med for god smag, og det kunne også de mange spændings- og eventyrserier, som stødte til fra omkring 1930.⁷ I 1938 udsendte Carl Allers Etablissement ugebladet *Skipper Skræk*, som blandt andre hårdtslående helte introducerede serien om den maskeklædte *Fantomet*. Jeg nævner det ikke uden grund, vent bare! Vreden skulle senere blive sluppet ud over *Fantomet* og hans kollegers hoveder. Men det lå stadig ti år ude i fremtiden. Indtil videre levede *Skipper Skræk* stille men godt og nåede under besættelsen et ugentligt oplag på 175.000 eksemplarer.⁸ 2. verdenskrig blev i det hele taget en frugtbar vækstkasse for tegneserierne, og da den var ovre kom nye soldater- og pinuppigerier i krigens tjeneste ind på det danske marked. Det var dem som gav anledning til den første kritik i den bølge, der kulminerede i sommeren og efteråret 1954.

Kampagnen mod tegneserierne

Efterkrigstidens første indsigelser mod tegneserierne dukkede op i danske medier i 1940'ernes anden halvdel. Et tidligt eksempel er artiklen "Journali-Plastic," bragt under mærket C. K. i *Frit Danmarks* marts-nummer 1947.⁹ Forfatterens udgangspunkt var en påstand om, at aviserne var under degeneration i en proces, hvor de tilnærmede sig billedbladene og tegneserierne, de "sidste Skud på Ukundskabens Træ". Man bemærker at tegneserierne nu som før blev rubriceret som del af den kulørte litteratur, men at de nu var nedkvalificeret til at udgøre den ringeste del af denne. Mere specifikt var artiklens ærinde en fordømmelse af, at tegneserierne i stigende grad viste sexuel interesse for unge kvinder. Det havde "intet at gøre med borgerligt Snerperi", forsikrede C. K. - "Piger skal være kønne, og Mænd skal kunne lide dem. Der skal bare være en vis Sundhed i Foretagendet". Man sporer en seksualitetsforskrækkelse, som kom til at gå igen.

Først fra omkring 1950 kom der dog rigtig volumen på tegneseriekritikken. Det skete i takt med at nye tegneserieblade kom til. Egentlig fandt der ikke nogen dramatisk stigning sted i antallet af udgivelser set i forhold til udviklingen i 1930'erne, og næsten alle de nye serier havde i forvejen været bragt i årevis i dags- og ugepressen. Bortset fra *Anders And og Co.*, som blev udgivet fra 1949, havde de nye blade endda oftest blot en levetid på to-tre år. Kvalitativt skete der dog en forskydning, i og med at tre af de nye blade var magasiner med et indhold på linje med *Skipper Skræk*: *Kong Kylie* fra 1948, *Seriebladet* fra 1949, *Superman* fra 1950, *Fantomet* fra 1952. Hertil stødte *Wild West* i 1954. Sammenlagt var der tale om en vis oplagsstigning. Oplaget på *Skipper Skræk* var i 1950 faldet til omkring 150.000, men oplaget på *Kong Kylie* nåede 80.000. De fleste resterende var alle så dårligt funderede forretninger at de gik ind efter et par år, og forsøg på relanceringer senere i 1950'erne gik det ikke bedre med. Kun *Wild West* fik et længere liv, nemlig frem til 1967.¹⁰ Men udgivelserne var under alle omstændigheder med til at fremkalde reaktioner.

⁶ Henning Visti Rasmussen. 1989. *Tegneserieudgivelser i Danmark 1847-1988*. Carlsen Comics. s. 7.

⁷ Spændings- og eventyrserierne regnes normalt for at være startet i USA 1929 med Calkins' *Buck Rogers* og Fosters *Tarzan*, jvf. Hans-Christian Christiansen. 2001. *Tegneseriens æstetik*. Museum Tusulanums Forlag. s. 105. Hergés belgiske reporter Tintin startede dog i samme genre allerede i januar 1929, jvf. Michael Farr. 2005. *Tintin. En rejse gennem Hergés univers*. Carlsen. s. 11.

⁸ Henning Visti Rasmussen. 1989. *Tegneserieudgivelser i Danmark 1847-1988*. Carlsen Comics. s. 7-15.

⁹ C. K.: "Journali-Plastic". *Frit Danmark* nr. 42, marts 1947 s. 16-17.

¹⁰ Oplagstal for *Skipper Skræk* og *Kong Kylie* i *Folkeskolen* nr. 44, 1/11 1951 s. 763-64 i N. C. Thomsen. 1951. "Den danske ungdom II", hvori der refereres til Ungdomskommissionens undersøgelser af unges læsevaner. Oplysninger om tegneserieudgivelser i Henning Visti Rasmussen. 1989. *Tegneserieudgivelser i Danmark 1847-1988*. Carlsen Comics.

I debatten spillede Danmarks Lærerforenings ugentlige medlemsblad *Folkeskolen* en hovedrolle, for i dette blad blev sagen i mest ophedede år fulgt mere intenst end noget andet sted, og de holdninger det udtrykte havde ofte en betragtelig gennemslagskraft når det kom til pædagogiske spørgsmål i den offentlige debat. Dets engagement startede i 1951 med en af lærerforeningens mest fremtrædende personligheder, viceinspektør Christian Winthers artikel "Børn og serier". Anledningen var, skrev Winther, et brev fra en chokeret seminarieelev som havde stiftet bekendtskab med *Seriebladet*. Winther var også chokeret:

"Det virker frastødende og uæstetisk, og de fleste af serierne viser sig at være fantastiske, virkelighedsfjerne historier, påvirket af Tarzan og dårlige Wild West-films. Men blandt disse fantasterier findes også et stykke blodig virkelighed - en serie "Invasion" fra krigen i Korea, og det er den, der har fremkaldt indsigelsen fra indsenderen.

Hvad der sker i Korea er blodig alvor (...) og det skal ikke nydes som underholdning, ligesålidt som virkeligheden skal tilsløres, eller der skal skabes race- og nationalhad - nordkoreanerne er også mennesker.

At der findes en læsekreds, der kan tilfredsstilles med "Seriebladet" o. lign., er blot et sørgeligt tidens tegn."¹¹

Særligt krigsserierne var i begyndelsen genstand for fordømmelse, men hurtigt blev der stillet mere ind på *Tarzan*, *Superman*, *Batman*, *Fantomet* og andre muskelstærke enere, efterhånden også på romantikserier særligt rettet mod piger. Det præcise omfang af kritikken kan ikke fastslås uden et meget omfattende arbejde, som endnu ingen har foretaget. Dagspressen bestod i 1950'erne af langt flere aviser end i dag, og kritikken fandt ikke kun sted i kronikkerne, men også under fx nyhedsstoffet, på kultursiderne og i diverse søndagstillæg.¹² Hertil kommer, at debatten var nært sammenflettet med den bredere debat om den kulørte litteratur og med emner som underholdningsfilm, børnelitteratur, opdragelse, ungdomskriminalitet mv. Det kan derfor forekomme betænkeligt at udtale sig alt for kategorisk om tendensen i den samlede debat. Ikke desto mindre udviser nedslag i avis- og tidsskriftartikler, som specifikt omhandler tegneserier, en så stor ensartethed i tendensen at man nok kan tale om en samlet front i kampagnen. Det må derfor være forsvarligt at gå direkte til *Politikens* populærvidenskabelige skribent Tørk Haxthausens store, sammenfattende kritik "Opdragelse til terror", som blev bragt i *Politikens* tillæg tre søndage i juli 1954, og behandle dennes anskuelser som dækkende for hele spekteret. Især når man betænker, at den i de nærmest følgende år blev en hyppigt benyttet fælles reference.

Udgangspunktet for Haxthausens kritik var, hvad han betegnede de amerikanske tegneserier - krigsserier, superhelteserier, serier med erotisk udstrålende kvinder, westernserier, samt eventyrserier af den type man i dag ville kalde adventure, dvs. Indiana Jones-typen. Der var meget galt med alle disse amerikanske serier:

"De amerikanske seriehæfters indhold er meget godt karakteriseret i den følgende udtalelse fra dr. Reed, der er leder af det psykiatriske hospital ved McGill universitetet: 'Vold og raa styrke', siger han, 'er det stadige tema. Ikke bare vold mod andre, men ogsaa udtrykt i de usandsynlige bedrifter, heltene og heltinderne

¹¹ Nemlig i *Folkeskolen* nr. 2, 11/1 1951 s. 23. Christian Winther: "Børn og serier".

¹² Visse overskrifter taler for sig selv. Fx *Land og Folk*, 12/6 1950. U. forf.: "USA-smudslitteratur på dansk"; *Land og Folk* 5/10 1953 s. 3. eric.: "I tegneseriernes ånd: Hujende sværm af børn jager en ung negerkvinde"; *Politiken* 8/8 1954 s. 20. U. forf.: "Inden midnat er en af os myrdet"; *Social-Demokraten* 18/8 1954. Oskar.: "Døden i den kulørte litteratur".

er i stand til at udføre. Helte og heltinder er muskuløse indtil det absurde, og enhver afvigelse fra denne 'norm' bliver gjort til genstand for latterliggørelse, foragt eller medynk. Hvad der sker, er ofte helt i strid med naturlovene og almindelig sund fornuft. Racehad mærkes mange steder, og alle udlændinge (sorsmudskede jødisk-italiensk udseende personer, abeagtige negre, grøngule kinesere og andre, grotesk fremstillede farvede) er skildret som forbrydere. Stærkt afklædte kvinder bliver mishandlet og afbildet i stillinger, der tydeligt leder tanken hen paa samleje. Den gentagne fremstilling af kvinder, der mishandles af mænd, kan kun give børnene en forkert indstilling til senere kærlighedsforbindelser'.¹³

Ingen i tegneseriernes univers foretager sig nogen sinde noget fornuftigt, men gør kun hinanden fortræd, konstaterede Haxthausen. Og så tilskynder de til "perverteret erotik", herunder homosexualitet - hvad var der mon ikke på spil mellem Batman og Robin? Haxthausen bemærkede at Robin på en tegning læner sig mod Batmans lår, og at duoens arbejdstøj består af "stramme trikot'er og smaa trusser".¹⁴ Uha.

Tørk Haxthausens artikelserie gengav i det væsentlige synspunkterne i den amerikanske psykiater Fredric Werthams bog fra 1953 *Seduction of the Innocent*, som allerede havde vakt voldsomt røre i USA og også havde været genstand for opmærksomhed i flere vesteuropæiske lande¹⁵. Den danske opmærksomhed på tegneserierne var nemlig ikke eksklusiv, og henvisninger til amerikansk forskning i debatten var heller ikke ny¹⁶. Tilsvarende gengav Haxthausen helt overvejende sit forlægs amerikanske illustrationer. Disse stammede for de flestes vedkommende fra serier, der ikke var at finde med dansk tekst. Blandt andet var der tegninger fra gysermagasinet *Tales from the Crypt*¹⁷. Artiklernes mange eksempler på, hvilke grusomheder børn kunne udføre efter at have været udsat for tegneserier var også hentet fra Werthams bog. Det anså hverken Haxthausen eller andre, som gjorde det samme både før og efter hans artikler, for at være noget problem. For "skønt vi altsaa endnu ikke er naaet saa vidt i børneopdragelse som amerikanerne, er det maaske blot fordi vi i almindelighed er en smule bagefter i udviklingen. For femten aar siden saa de amerikanske seriehæfter ud som de danske idag, men siden da er det gået fremad".¹⁸

¹³ Tørk Haxthausen. 1954. "Opdragelse til terror *Magasinet. Tillæg til Politiken* nr. 27, 3/7 s. 4.

¹⁴ Tørk Haxthausen. 1954. "Opdragelse til terror *Magasinet. Tillæg til Politiken* nr. 27, 3/7 s. 5.

¹⁵ Jvf. DR P1 6/10 1993: "Jagten på tegneserierne". I "Opdragelse til terror III. Efter Hitlers recept".

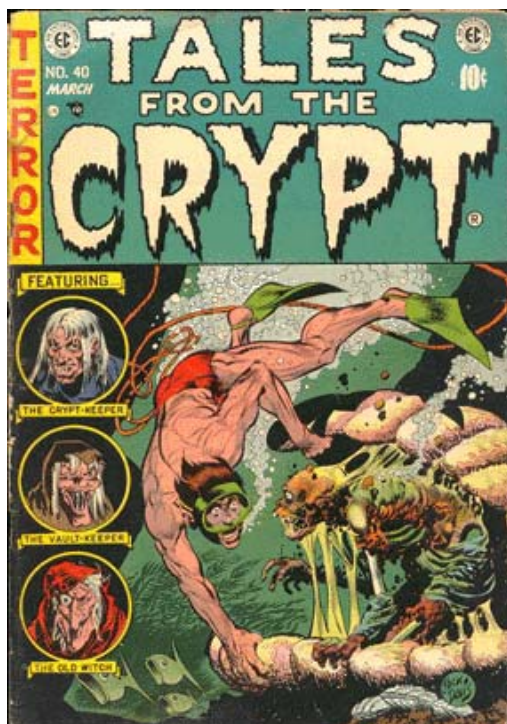
Magasinet. Tillæg til Politiken nr. 29, 17/7 1954 s. 4 opremser Haxthausen da også alle de lande, som frem til sommeren 1954 allerede har indført forskellige former for indgreb mod tegneserier. Tørk Haxthausen.

1954. "Opdragelse til terror III. Efter Hitlers recept". *Magasinet. Tillæg til Politiken* nr. 29, 17/7 s. 5.

¹⁶ Allerede i *Dialog* nr. 8, 1953 s. 18-19 synes tegneren Helge Kühn-Nielsen i artiklen *Om tegneserier* at referere til Wertham, om end det sker uden navns nævnelse. Fredric Wertham. 1954 (1953) *Seduction of the Innocent. The influence of comic books on today's youth*. Rinehart & company, inc. New York and Toronto. Men allerede fra i hvert fald 1950 henvises der til amerikansk forskning i kritikken af tegneserier, jvf. litteraten Sven Møller Kristensens introduktion af G. Legmans *Love and Death* i *Land og Folk* 19/6 1950 s. 7: "Det daglige mord".

¹⁷ *Tales from the Crypt* blev først - under navnet *Gru* - udgivet på dansk i nogle år fra 1972. Henning Visti Rasmussen. 1989. *Tegneserieudgivelser i Danmark 1847-1988*. Carlsen Comics. s. 92.

¹⁸ Tørk Haxthausen. 1954. "Opdragelse til terror III. Efter Hitlers recept". *Magasinet. Tillæg til Politiken* nr. 29, 17/7 s. 5.

Tales from the Crypt no. 40, march 1954.

Gyserbladet *Tales from the Crypt* blev lanceret i 1950 og kom øjeblikkelig øverst på de amerikanske tegneseriemodstanderes hadeliste. Også i de europæiske lande blev det fremhævet som et særligt ondartet eksempel på tegneseriernes fordærvende indhold. Kritikerne overså, eller misbilligede, at bladets historier altid var dobbelttydige og ikke blot kunne læses som underholdende historie, men også fx trådte skarpt op mod MacCarthyismens paranoia eller plæderede for børns rettigheder. *Tales from the Crypt* gik ind i 1955 som følge af kritikernes kampagne. I Danmark udkom det først i 1970'erne under navnet *Gru*, siden som *Gysertimen* og *Skræk*.

Hertil kom, at de danske serier ifølge Haxthausen faktisk indeholdt "præcis lige saa megen vold, uhygge og perversitet" som de udenlandske:

"Selv i de helt uskyldige, 'morsomme' dyreserier kan man finde de mest udspekulerede sadistiske situationer. Den afbildede række tegninger med katten, der er ved at faa sin hale klemt i stykker i en dør, kan tjene som eksempel. Katten har ikke gjort noget, den vidste var forkert, den har været på vej til at æde en kanariefugl, hvilket turde være naturligt for en kat. Den afstraffelse, som følger, svarer ganske til, hvad man har hørt om tidligere tiders totalitære opdragelsesmetoder, eller hvad man har læst om drengeterror i engelske kostskoler."¹⁹

Børnene som læste skidtet blev fremstillet som værgeløse ofre, der gennem gruppepres blev vænnet til rædslerne og senere forlangte flere i film og bøger, og som dermed også blev mere voldelige og parate til en kriminel løbebane.²⁰ De ville få vanskeligheder med at læse, få psykiske lidelser som diffus angst, blive arbejdssky, immune overfor kærlighedsforbindelser, seksuelt afvigende og pengegriske. De ville blive påvirket til foragt for de svage og de anderledes, til overmenneskeideologi, racisme, tiltro til vold som konfliktløsning, kvindehad og overtro. Og med en tidligere skoleleder som kilde kunne Haxthausen fastslå at skadevirkningerne ville blive

¹⁹ Tørk Haxthausen. 1954. "Opdragelse til terror III. Efter Hitlers recept". *Magasinet. Tillæg til Politiken* nr. 29, 17/7 s. 5.

²⁰ Tørk Haxthausen. 1954. "Opdragelse til terror *Magasinet. Tillæg til Politiken* nr. 27, 3/7 s. 4-5.

permanente.²¹ Bag serierne mente han at kunne identificere et konglomerat af kyniske pengebasmænd, kriminelle bander og mennesker med dunkle politiske motiver - vil Superman i ordret tysk oversættelse måske ikke komme til at hedde Übermensch? - som var i færd med at destabilisere samfundet og gøre dets borgere klar til at kalde på den stærke mand. Med en advarsel herom sluttede Tørk Hausen sin artikelserie:

"Og historiens moral kan kort udtrykkes med en anden eksperts udtalelse: 'Det er ikke et spørgsmaal om, hvem der har ret, men om, hvem der vinder. Gør jeres hjerter haarde mod enhver følelse af medynk. Det er brutalitet, der skal til. Den stærke har ret. Vis størst mulig haardhed. Forfølg jeres modstander, til han er knust.

Ord, der har bud til alle børn og unge i dag. Denne ekspertudtalelse blev givet den 22. august 1939 af en superman i Berchtesgaden til hans generaler. Hans navn var Hitler.²²"

Opdragelse til terror vakte stor opsigt, både for sine analyser og for sit krav om indgreb mod den tegnede trussel. Men i landets pædagogiske kredse var der for længst sat gang i bestræbelser for sådanne. Allerede i oktober 1953 slog skolelærer Søren Christensen i *Folkeskolen* til lyd for "at den danske lærerstand indleder en kampagne mod den trussel mod vor kultur, som de uhyggelige seriehæfter udgør", og i februar 1954 gentog han sin opfordring for at få stoppet denne "argeste og mest udspekulerede gesjæft i idioti og sjæleforgiftning, som en kultur nogensinde har fostret" –

"De skylder fremtiden, ungdommen og Deres egen anseelse at øve en gerning for at standse den lavine af dumhed, råhed og svineri, der med hastigt stigende tempo vælter ud over os og truer med at ødelægge alle fremskridt i demokrati og medmenneskelig forståelse, og som systematisk mistænkeliggør forholdet mellem den hvide race og de farvede folk. Skal opdragerne måske stikke hænderne i lommen og uvirksomt se på, hvordan disse asociale kræfter hensynsløst terroriserer den opvoksende slægt?"²³

På Lærerforeningens hovedbestyrelsesmøde umiddelbart efter Søren Christensens indlæg forelå der ifølge referatet i *Folkeskolen* en anmodning fra Dansk Fritidshjemsråd om at de to organisationer tog initiativ til at nedsætte en komité, som kunne behandle problemerne med den kulørte litteratur. Hovedbestyrelsen var enig i at problemet var alvorligt, men fandt det dog "mere hensigtsmæssigt at rejse sagen gennem Samarbejdsudvalget og fra dette rette henvendelse til ministeriet, eventuelt for at få et kontroludvalg i lighed med det norske".²⁴

Søren Christensen agiterede i en kronik i *Kristeligt Dagblad* 1/4 1954 mere specifikt for at lovgivningsmagten "på en eller anden måde" skulle gribe ind i sagen. Det blev i den redaktionelle rubrik "Ugens emner" i *Folkeskolen* fortolket som en opfordring til censur, hvilket man her tilsluttede sig. For som det blev argumenteret var der i den foreliggende sag ikke tale om indgreb i

²¹ Tørk Haxthausen. 1954. "Opdragelse til terror III. Efter Hitlers recept". *Magasinet. Tillæg til Politiken* nr. 29, 17/7 5.

²² Tørk Haxthausen. 1954. "Opdragelse til terror III. Efter Hitlers recept". *Magasinet. Tillæg til Politiken* nr. 29, 17/7 s. 5.

²³ *Folkeskolen* nr. 43, 22/10 1953 s. 925. Søren Christensen. 1954. "Kulørt og lødigt"; nr. 8, 25/2 s. 173. Søren Christensen: "Seriehæfterne på anklagebænken".

²⁴ *Folkeskolen* nr. 11, 18/3 1954 s. 252-53. U. forf.: "Hovedbestyrelsens møde 27. - 28. februar og 1. marts".

åndsfriheden, idet seriehefterne alligevel ikke havde noget med åndsliv at gøre. Rubrikken stillede videre et snarligt initiativ fra lærerorganisationernes samarbejdsudvalg i udsigt.²⁵

Oprustningen i *Folkeskolen* fortsatte. I maj 1954 formidlede Christian Winther kontorchef i undervisningsministeriet Vagn Jensens krav om censur, sådan som denne havde formuleret det i et radioforedrag den 4/5:

"Grundlovens bestemmelser om ytrings- og trykkefrihed var ikke anvendelige som forsvar for tegneseriernes bevarelse. Vi kender filmcensur og straffebestemmelser mod offentliggørelse af utugtige skrifter. Ytringsfrihedens formål er at sikre den demokratiske interesse i en fri meningsdannelse, men om et fantasifoster som *Fantomet* eller *Skipper Skræk* svæver i verdensrummet på en solstråle eller slår 17 mennesker ihjel, er ligegyldigt for ytringsfriheden. At *Fantomet* skulle kunne påberåbe sig grundlovens bestemmelser, er på den gale side af al fornuft. Det er begrebsforvirrende at spænde ytringsfriheden for tegneseriernes vogn."²⁶

Fra Lærerforeningens kredsmøde i Hads herred indløb en appel til hovedbestyrelsen om at skride til handling på området,²⁷ og det var præcist hvad den forberedte frem til repræsentantskabsmødet i weekenden 14-15/8 1954.²⁸ På dette møde redegjorde Christian Winther detaljeret for problemet i et omfattende foredrag, hvor han med flere eksempler tillige sammenkædede tegneserierne med anden kulørt børnelitteratur. Winther trak ikke blot på Haxthausen og Wertham, men også på anden dansk videnskabelig fordømmelse, samt på en tilsvarende norsk og svensk, som allerede i foråret var blevet introduceret i *Folkeskolen*. Kravene om forbud afviste han ikke, men hans vægtning lå på positive foranstaltninger for at give børn og unge bedre læse- og biografvaner.²⁹

Repræsentantskabsmødet fremsatte heller ikke noget krav om en censurinstans, men dets drøftelser blev refereret i det meste af den danske dagspresse³⁰. *Danmarks Lærerforening* var i midten af 1950'erne en vægtig kraft i de pædagogiske debatter, og Christian Winther var ikke en hvem som helst. Viceskoleinspektøren fra Rødding havde været medlem af *Danmarks Biblioteksforenings* udvalg for børnelitteratur siden dette oprettelse i 1926. Herigennem var han medansvarlig for dettes årlige lister over anbefalelsesværdig børnelitteratur til biblioteksanskaffelse³¹, tillige med at han bestyrede tilsvarende lister på halvårsbasis i *Folkeskolen*, portrætterede vigtige danske og udenlandske børnebogsforfattere, anbefalede litteratur til optagelse i undervisningsbøger mv. Han var således at regne som landets førende kender af børnelitteratur og udtalte sig i overensstemmelse hermed altid meget kategorisk om, hvilken litteratur biblioteker og

²⁵ *Folkeskolen* nr. 14, 8/4 1954 s. 332. U. forf.: "Ugens emner". Referencen til kronikken i *Kristeligt Dagblad* er herfra.

²⁶ *Folkeskolen* nr. 19, 13/5 1954 s. 453-54. Christian Winther: "Sidste nyt om serierne".

²⁷ *Folkeskolen* nr. 21, 27/5 s. 609-10. Hads herreds lærerkreds v. S. Borg: "Til Danmarks Lærerforenings hovedbestyrelse".

²⁸ *Folkeskolen* nr. 27, 8/7 1954 s. 746. U. forf.: "Børnene og den kulørte litteratur".

²⁹ *Folkeskolen* nr. 32, 12/8 1954 s. 854-60 og nr. 33, 19/8 1954 s. 886-91. Christian Winther: "Børnene og den "kulørte" litteratur". De svenske og norske undersøgelser og politiske bestræbelser blev introduceret til de danske skolelærere i *Folkeskolen* nr. 8, 25/2 1954 s. 177-78. Christian Winther: "Kulørt læsning og dens følger"; nr. 17, 29/4 1954 s. 399-400. Lorentz Larson: "Seriernes rædselskabinet i svensk belysning."; nr. 19, 13/5 1954 s. 453-54. Christian Winther: "Sidste nyt om serierne".

³⁰ Omfattende referater er at finde i *Politiken* 16/8 1954 s. 5-6. W.S.: "Superman i knæ for lærer-uppercut" og i *Folkeskolen* nr. 34, 26/8 1954 s. 922-24. U. forf.: "Drøftelsen af den kulørte litteratur". Det fremgår her at kontorchef Vagn Jensen tog aktivt del i diskussionen. *Folkeskolen* nr. 33, 19/8 1954 s. 884-85 refererer under overskriften "Kulørt" i den redaktionelle "Ugens emner" til lederartikler i *Politiken*, *Nationaltidende*, *Kristeligt Dagblad*, *Land og Folk*, *Information*, *Aarhus Stiftstidende*, *Jyllands-Posten* og *Sorø Amtstidende*.

³¹ *Folkeskolen* nr. 36, 6/9 1951 s. 608-09. Christian Winther: "Børnelæsning gennem 25 år".

forældre burde anskaffe og hvilken de burde undgå. Nu blev synspunkterne i hans foredrag spredt gennem dagspressen og førte til et udbredt krav om indgreb mod tegneserierne, som næsten kun blev imødegået af *Jyllands-Posten*³²

Et umiddelbart resultat af repræsentantskabsmødets behandling var, at Carl Allers etablering øjeblikkelig opgav udgivelsen af *Superman* og *Fantomet*³³, i 1955 gik desuden *Kong Kylie* ind³⁴. Et andet resultat var at lærerorganisationernes samarbejdsudvalg bad Undervisningsministeriet om at tage affære³⁵, I samme retning trak andre organisationer med aktier i det pædagogiske, heriblandt Landsforeningen af skolekommissioner og skolenævn³⁶, og den socialdemokratiske undervisningsminister Julius Bomholt lod i oktober meddele, at han agtede at indkalde samarbejdsudvalget til at være med til at udarbejde et kommissorium for et udvalg, der skulle arbejde med problemerne omkring den kulørte litteratur³⁷. Et sådant blev afholdt kort tid efter, og efter nogen forberedelse blev *Undervisningsministeriets udvalg vedrørende underlødige litteratur* nedsat med den opgave at "undersøge og overveje problemerne omkring den underlødige og nedbrydende læsning med særligt henblik på at fremkomme med forslag, der kan fremme udbredelsen af bedre læsestof blandt børn og unge." Udvalget fik 20 medlemmer, siden 23, fra de berørte professioner og brancher samt embedsmænd fra undervisningsministeriet og handelsministeriet, heriblandt Christian Winther og Vagn Jensen.³⁸

Nedsættelsen af Det kulørte udvalg, som det omgående kom til at hedde i daglig tale, skulle vise sig at blive tegneseriekampagnens højdepunkt. Udvalget arbejdede frem til 1960, men det opnåede ikke synderligt andre resultater end afviklingen af en såkaldt børnebogsuge i september 1956 og igen i 1961. Årsagen var indre uenigheder, hvis saglige kerne skyldtes en efterhånden udtalt skepsis hos flere udvalgsmedlemmer om hvorvidt tegneserieproblemet egentlig var reelt. Det er en vældig spændende historie, men kommer ikke vores sag ved og skal derfor ikke forfølges yderligere. Her behøver vi ikke at følge kampagnen længere for at forstå dens indhold, derfor nøjes vi bare med et rids af dens anden halvdel: Stadig i 1955 var tegneserietruslen et meget omtalt emne i dagspressen, og samme år udkom under en del bevågenhed *Opdragelse til terror* i udvidet form som bog. Herefter døde interessen noget ud, også i *Folkeskolen*. Efter udgivelsen af Det kulørte udvalgs betænkning i 1960, som ikke indeholdt stærke anbefalinger af nogen art, udgav Vagn Jensen i 1961 bogen *Stene for brød*, der gennem nok et forsøg på at dokumentere tegneserierne og den øvrige kulørte litteraturs skadevirkninger argumenterede for et forbud. Christian Winther anmeldte bogen i *Folkeskolen* nr. 24 samme år og angreb ved denne lejlighed de to tidligere medlemmer af udvalget, pastor Orla Møller og psykologen Jesper Florander, for at tale for forbeholdet.³⁹ Jesper Florander fik det sidste ord et par uger senere. Som noget ganske uhørt i *Folkeskolen* kritiserede han Christian Winther for at udtale sig om sager han ikke forstod sig på.⁴⁰ Her sluttede tegneseriekrigen.

³² *Folkeskolen* nr. 33, 19/8 1954 s. 884-85. U. forf.: "Kulørt". Desuden *Folkeskolen* nr. 34, 26/8 1954 s. 911. Christian Winther: "Efter slaget".

³³ *Information* 16/8 s.1. o (leder): "Supermans nederlag". *Folkeskolen* nr. 33, 19/8 1954 s. 883-85. U. forf.: "Ugens emner".

³⁴ Henning Visti Rasmussen. 1989. *Tegneserieudgivelser i Danmark 1847-1988*. Carlsen Comics. s. 18-21, 113.

³⁵ *Folkeskolen* nr. 36, 9/9 1954 s. 967. U. forf.: "Den kulørte litteratur".

³⁶ *Folkeskolen* nr. 40, 7/10 1954 s. 1089-91. U. forf.: "Landsforeningen af skolekommissioner og skolenævn". Se også fx Kvindernes Liga for Fred og Friheds breve til Undervisningsministeriet i *Fred og Frihed* nr. 7, oktober 1954 s. 30.

³⁷ *Folkeskolen* nr. 42, 21/10 1954 s. 1163-66. U. forf.: "Realskoleforeningens årsmøde".

³⁸ Her fra *Folkeskolen* nr. 5, 3/2 1955 s. 137-38. U. forf.: "Undervisningsministeriets "kulørte" udvalg".

³⁹ *Folkeskolen* nr. 24, 17/6 1961 s. 919. Christian Winther: "Stene for brød".

⁴⁰ *Folkeskolen* nr. 26-27, 30/6 1961 s. 1012. Jesper Florander: "Seriehæfter - og bekæmpelsen af dem".

Hver by har sin heks. *Folkeskolen* bragte i nr. 27 1955 dette amatørfoto fra en Skt. Hans aften på vesterbro i København. Ledsageteksten var:

"De kulørte helte på bålet. Her brændes *Fantomet* på ungdommens Skt. Hans-bål i Enghaveparken på Vesterbro i København. "Københavnungerungdom gør det hedt for kulørte 'helte' ", står der på skiltet. Gid det må være mere end en tom demonstration! Pæne bladhuse, der tjener penge på braset, kunne passende følge eksemplet fra Allers etablissement, indtil de ansvarlige myndigheder får sig taget sammen til at nægte valuta til importen."

Aller fik ros, fordi bladhuset under indtryk af presset fra bl.a. Danmarks Lærerforening havde opgivet udgivelsen af *Superman* og *Fantomet*.

Bevisførelse og antagelser

Men ved årskiftet mellem 1954 og 1955 stillingen altså en anden. At nedsætte et ministerielt udvalg til at undersøge "den underlødige og nedbrydende læsning" blandt børn og unge - ikke til at undersøge om der eksisterede nogen underlødige og nedbrydende læsning - kan i dag forekomme drastisk. Det må forstås på baggrund af at påstanden om at børn og unge tog skade af at læse tegneserier på dette tidspunkt var så dominerende i debatten, at den fremstod som sandhed. Den slags er jo set også i andre sammenhænge, både før og siden, og det kan derfor have interesse at undersøge det underliggende rationale.

Til underbygning af postulaterne blev der ofte trukket på den sørgelige tilstand, Danmarks ungdom skulle befinde sig i. I den første halvdel af 1950'erne var *Folkeskolen* således meget optaget af fænomenet ungdomskriminalitet, som bladet uden dækning insisterede på var i stigning. Forskningsresultater fra 1955, der viste at ungdomskriminaliteten tværtimod havde været jævnt faldende siden besættelsestidens ophør kunne bladet derimod ikke godtage.⁴¹ Fra 1952 brugte *Folkeskolen* også en del spalteplass på den såkaldte opdragelseskrise, som blev anset for et ulykkeligt faktum, hvis løsning alle gode pædagogiske kræfter måtte sætte ind overfor.⁴² Opdragelseskrisen viste sig, blev det fremført, gennem børn og unges adfærd, ind imellem også gennem deres udseende. Det var næppe uden grund at Christian Winther citerede fra et interview i *Information* med en repræsentant for "gadens ungdom":

"I St. Kongensgade er en meget ung mand med meget snævre bukseben ved at starte en knallert.

⁴¹ *Folkeskolen* nr. 5, 3/2 1955 s. 142-43. U. forf.: "Komplicerede forhold i forenkling"; nr. 10, 10/3 1955 s. 302-03. U. forf.: "Ungdomskriminaliteten".

⁴² Den lange debat i enighed om opdragelseskrisen blev sat i gang med Sirach Andersens artikel "Opdragelsens krise" i *Folkeskolen* nr. 2, 10/1 1952 s. 23.

- Har De hørt, at "Fantomet" og "Superman" ikke skal udkomme mere?
- Det må jeg sgu' nok sige, men vi overlever det nok. Det er værre med den gamle, han var helt tosset med dem - -."⁴³

Man ser ham for sig, den lømmel i stramme bukser. På knallert!

Og så det sprog!

Mens kulørt litteratur ind imellem blev gjort til direkte årsag for konkrete udslag af dårlig opførelse,⁴⁴ vovede de færreste dog at vise en så klar forbindelse til kriminelle handlinger i Danmark.⁴⁵ Her kom forestillingen om fænomenets amerikanske baggrund til gengæld stærkt ind. Dagspressen bragte i forvejen ofte stof om kriminaliteten i USA,⁴⁶ med især Wertham kunne man nu trække troværdigt på en større bank af sammenkoblende eksempler, samt forudskikke en tilsvarende udvikling i Danmark, jvf. Haxthausens udsagn om at USA var 15 år længere fremme end Danmark i samfundsudvikling.

Den amerikanske forbindelse bidrog måske desuden til at tegneserierne blev betragtet som et ikke blot nyt, men også kulturfremmed fænomen. Det er næppe tilfældigt at Christian Winther i sin store tale på Lærerforeningens repræsentantskabsmøde betegnede selv de mindst skadelige tegneserier som "noget fremmedartet for danske børn".⁴⁷ Denne udtalelse korresponderede da også fint med hans udsagn andetsteds om at det var "naturligt, at danske børn først og fremmest kender og læser de gode børnebøger, der er skrevet på dansk".⁴⁸

I forståelsen af serierne som et amerikansk produkt synes der, som det også var tilfældet i andre europæiske lande,⁴⁹ at være blevet trukket på en tradition der rækker tilbage i 1800-tallet for at betragte sådanne for ringere end europæiske kulturprodukter.⁵⁰ At tegneserierne var amerikanske var ganske vist en sandhed med nogle modifikationer. De første amerikanske avistegneserier havde for det første dybe rødder i europæiske traditioner,⁵¹ hvortil kommer at europæerne godt kunne selv. Danske tegneserier og tegnefilm blev distribueret allerede fra 1906 og havde fra starten et solidt fodfæste,⁵² og i hvert fald efter den tyske besættelse i 1940 blev en række af de senere stærkest kritiserede typer videreført af danske tegnere.⁵³ Andre serier var i 1950'erne faktisk

⁴³ *Folkeskolen* nr. 34, 26/8 1954 s. 911. Christian Winther. 1954. "Efter slaget".

⁴⁴ Fx i *Folkeskolen* nr. 18, 5/5 1955 s. 570. Herman Hunger. 1955. "En hverdagshistorie".

⁴⁵ Tørk Haxthausen og Vagn Jensen hørte til blandt de få. Haxthausen i 1954 i "Opdragelse til terror III. Efter Hitlers recept". *Magasinet. Tillæg til Politiken* nr. 29, 17/7 s. 4. Jensen i 1954 i radioforedraget "Kan Skipper Skræk anholdes?", DR 4/5 1954, optrykt i Vagn Jensen. 1961. *Stene for brød. De kulørte hefters problem*. Gad.s. 14-25, mere vagt også i *Folkeskolen* nr. 2, 9/1 1958 s. 37-40: "Ungdomskriminaliteten og vi voksnes ansvar".

⁴⁶ Naturligvis gjaldt det den kommunistiske avis *Land og Folk*, som havde en klar politisk interesse i at skildre det amerikanske samfunds skyggesider. Eks. Albert E. Kahn. 11/8 1953 s. 7. "Tegneserier, fjernsyn og børnene". Men også andre aviser som *Politiken* i tillæget *Magasinet* 28/4 1956 s. 4-5+9+11-12. Marya Mannes. 1956. "Hvorfor gjorde de det?"

⁴⁷ *Folkeskolen* nr. 32, 12/8 1954 s. 858 i Christian Winther: "Børnene og den "kulørte" litteratur".

⁴⁸ Christian Winther. 1955. *Danske børnebogsforfattere*. 3. udg. Søren Lunds Forlag. s. 9.

⁴⁹ Se fx Martin Barker. 1984. *A Haunt of Fears - the strange History of the British horror comics campaign*. Pluto Press.

⁵⁰ Mads Fuglede og Nielse Bjerre-Poulsen. 2004. *Arrogante amerikanere og europæiske eunukker*.

<http://www.raeson.dk/mfnbp190104-1.htm>

⁵¹ Hans-Christian Christiansen. 2001. *Tegneseriens æstetik*. Museum Tusulanums Forlag. s. 37-42. Et stærkt eksempel er serien *The Katzenjammer Kids*, på dansk *Knold og Tot*, som ikke blot blev til under stærk inspiration fra tyskeren Wilhelm Busch' *Max und Moritz* fra 1865, seriens ophavsmand og første tegner Rudolph Dirks var selv immigrant fra Tyskland.

⁵² Henning Visti Rasmussen. 1989. *Tegneserieudgivelser i Danmark 1847-1988*. Carlsen Comics. s. 7-10; L. Jakobsen. 2001. Mik – en biografi om tegneren Henning Dahl Mikkelsen. Dansk Tegnefilm Historie. Wisby & Wilkens. s. 19-89.

⁵³ Henning Visti Rasmussen. 1989. *Tegneserieudgivelser i Danmark 1847-1988*. Carlsen Comics. s. 13-15.

eksklusivt europæiske. Det gjaldt blandt andre *Tintin*, som var belgisk, og *Tex Willer* og *Wild West*, som var italienske.⁵⁴ Men det så kritikerne stort på, eller de vidste det ikke. Eller også betød det slet ikke så meget for dem. Fænomenet "amerikanske tilstande" forekommer ofte slet og ret at være brugt som etikette for noget uønsket nyt.

Så vidt belæggene. De "beviste" at, men forklarede for så vidt ikke *hvorfor* ungerne skulle tage så meget skade af den dårlige læsning. En besvarelse af dette spørgsmål kræver en nøjere undersøgelse af nogle af datidens bærende børnepædagogiske og psykologiske opfattelser, i hvert fald som de blev præsenteret i *Folkeskolen*.

Et barn i 1950'erne ser i *Folkeskolen* ud til at være et værk undervejs mod sin fuldendelse, dvs. et værk, hvis værdi består i dets potentiale. Det fremgår både af de mange artikler om opdragelse og af Christian Winthers endnu flere autoritative litteraturanbefalinger, at den ønskværdige voksentilstand bestod af et sæt karakter- og adfærdstræk, som set med nutidens øjne gav en relativt snæver margen for udfoldelse. Med stiftelse af familie for øje skulle drenge i dette univers kæmpe sig vej til at blive ansvarlige forsørgere og beskyttere, piger til at blive opofrende hustruer og mødre, det er et væsentligt, gennemgående tema.⁵⁵ Her siger det sig selv at umoralske tegneserier måtte støde an mod idealet. Det gælder den med en lille pige der myrder sin far og får sin mor hængt op på mordet, for derefter at meddele sin læser at det var dejligt at slippe af med dem,⁵⁶ såvel som dem, der skildrer (eller menes at skildre) sexuel afvigende adfærd, kriminalitet, vold osv.

Denne konstatering forekommer imidlertid utilstrækkelig, for dels var den udtrykte moral i langt de fleste tegneserier i overensstemmelse med gældende normer - Superman, Batman og Fantomet fanger forbrydere, Robin er en ædel ridders væbner, sygeplejersken får sin læge i de romantiske serier - dels må det undre, hvorfor gode bøger, god opdragelse, sunde børnesysler mv. ikke kunne trives ved siden af, og med alle gode voksne kræfter bag sig vinde over, de uheldige kulturudtryk. En væsentlig del af svaret herpå ser ud til at ligge i fremherskende forestillinger om børn og unges psykologi og mentale kapacitet.

I *Folkeskolen* i juni 1952 slog læreren Sirach Andersen et slag for en særlig kristelig opdragelsesmetode og citerede i denne sammenhæng med egne fremhævelser fra en artikel i *Politiken*, skrevet af Dr. med. Preben Plum:

"Den karaktermæssige påvirkning, vi giver børnene, består, foruden i vort gode og dårlige eksempel, i en bevidst og tilsigtet påvirkning, hvor vi lader barnet gennemleve vore forfædres frygtbetonede, besjælede eventyrverden, derefter den primitive religions stadium efterfulgt af en dogmebelastet kristendom, for til slut at indføre dem i en mekanisk, materialistisk livsopfattelse. Dette har til følge, at børnene går ud i livet med flere indbyrdes modstridende livsanskuelser og som resultat heraf en dårlig sjælelig balance og modstandskraft."⁵⁷

⁵⁴ Henning Visti Rasmussen. 1989. *Tegneserieudgivelser i Danmark 1847-1988*. Carlsen Comics. s. 167, 168, 180. *Tintin* udkom først som selvstændigt album fra 1960. Se også Frederik Strömberg. 2003. *Serienegeren*. Mellemløkkeligt Samvirke. s. 61, 67, 87 og Michael G. Nielsen og Per Sanderhage. 2004. *Interpresse - historien om et forlag*. Fantask. s. 24-28.

⁵⁵ Sammen med fædrelandsfølelse er disse træk også bærende for de børnebøger Christian Winther anbefaler i tredjeudgaven af hans *Danske børnebogsforfattere*. Se Christian Winther. 1955. *Danske børnebogsforfattere*. 3. udg. Søren Lunds Forlag

⁵⁶ Eksemplet hørte til blandt de mest brugte og fandt også plads i Tørk Haxthausen. 1955. *Opdragelse til terror*. Fremad. s. 29.

⁵⁷ *Folkeskolen* nr. 25, 19/6 1952 s. 383-84. Sirach Andersen. 1952. "Opdragelse til livsanskuelse".

Fredric Werthams *Seduction of the Innocent* gav ikke blot tegneseriemodstandere over hele den vestlige verden videnskabelig ammunition i deres kamp, men forsynede dem tillige med en række billedeksempler, som blev flittigt genbrugt. Sylen i øjet-tegningen optræder i Werthams bog, hvorfra den blev hentet til illustrationer i bl.a. *Politiken*, *Folkeskolen* og Tørk Haxthausens bog *Opdragelse til terror*. Derimod blev den vistnok aldrig bragt i et af de dansk udgivne tegneserieblade.

Artiklens fordringer blev imødegået i et par efterfølgende indlæg,⁵⁸ men det er bemærkelsesværdigt at der ikke blev sat spørgsmålstejn ved den citerede ide om at børn tager skade af at blive udsat modstridende "livsanskuelser". En lidt mindre rigid opfattelse fremgår af referatet fra et møde i Socialpolitisk Forening senere på året, hvori skoleinspektør, cand. psyk. fru Anne Marie Nørvig citeres for om "barnet" at sige, at "det skal udsættes for en vis mængde konflikter; men de må ikke overstige dets belastningspunkt".⁵⁹ Hvor "belastningspunktet" lå herskede der sikkert uenighed om, men det var en helt gennemgående opfattelse, at dårlige indtryk aflejrer sig mere end gode indtryk; blandt Tarzanproduktens ulykker var at deres beskrivelser af junglen var upræcise, urealistiske og fyldt med "usund spænding", hvilket i hvert fald "de svagest udrustede" blandt drengene ville tro mere på end det skolelæreren og lærebøgerne fortalte dem.⁶⁰ Kriminalhistorier var næsten altid "urealistiske" og blev derfor rutinemæssigt afvist som anbefalelsesværdige, idet de ville forlede børn til at tro at de selv kunne gå rundt som Jan-bøgernes helte og opklare forbrydelser.⁶¹ Selv farverne kunne være problematiske hvis de var grelle.⁶² Kort og godt blev "barnets forestillingsverden og moral" negativt påvirket af tegneserierne, også i gode familier, hvor andre, gode påvirkninger fandt sted.⁶³ De fleste tegneserier havde noget eventyrligt over sig og var derfor "urealistiske", vold forekom hyppigt, også i de humoristiske serier, og for så vidt som de var udstyrede med talebobler var sproget altid ganske indskrænket, dvs. det hindrede eller ligefrem ødelagde læseindlæring. Derfor var kampagnen et generalangreb på hele genren, selvom nogle

⁵⁸ *Folkeskolen* nr. 28, 10/7 1952 s. 529. Alfred Korsbæk. 1952. "Opdragelse til Livsanskuelse"; nr. 37, 11/9 1952 s. 715-16. Karla Elisabeth Andersen. 1952. "En fundamental misforståelse".

⁵⁹ *Folkeskolen* nr. 49, 4/12 1952 s. 972-73.

⁶⁰ *Folkeskolen* nr. 8, 22/2 1951 s. 132 og nr. 9, 1/3 1951 s. 147. Christian Winther: "Tarzan på anklagebænken".

⁶¹ Fx *Folkeskolen* nr. 6, 5/2 1953 s. 119. Christian Winther: "Børne- og ungdomsbøger fra sidste halvår 1952". Winther angriber i samme forbindelse også at der siges "sågu";

⁶² Fx Tørk Haxthausen. 1955. *Opdragelse til terror*. Fremad. s. 96 og 100, 106.

⁶³ *Folkeskolen* nr. 17, 29/4 1954 s. 399-400. Lorentz Larson: "Seriernes rædselskabinet i svensk belysning".

Tegneseriekrigen

serier blev anset for værre end andre. For Wertham og Haxthausen var endda selve serieteknikken skadelig pga. dens handlingsspring og koncentration af handling i det enkelte billede.⁶⁴ En gang skadet altid skadet, og børn havde ifølge tegneseriernes kritikere en uimodståelig drift mod det underlødige.⁶⁵ På den baggrund gav kravet om en konsekvent indsats fra samfundet mening.

Og min mor... Som ung, nygift frue midt i denne storm tog hun skrækken til sig som havde den været hendes egen, og det blev min ulykke. Sådan da. For jeg fandt heldigvis veje til at omgå forbuddet. Jeg har siden fulgt op ved at konsumere min rimelige del af knaldromaner, underlødige film, tvivlsomme internetsider, og hvad der i tidens fremadskriden ellers måtte være bragt i udbud af den slags. Og her kan en historie som den om tegneseriekrigen måske blive del af noget interessant. Massekulturelle produkter fremstillet med kommercielle hensyn for øje har været kendt helt fra industrialiseringens barndom og deres omfang har været i vækst lige siden. Alligevel findes der ikke mange større historiske fremstillinger af disse sider af kulturlivet, som dog har optaget de fleste. Det burde der rådes bod på.

⁶⁴ Tørk Haxthausen. 1955. *Opdragelse til terror*. Fremad. s. 116.

⁶⁵ Fx *Folkeskolen*